

PAPER DETAILS

TITLE: NEO-LIBERALIZMIN MILLI GELIRDEKI EMEK PAYINA ETKILERI

AUTHORS: Ersan BOCUTOGLU

PAGES: 8-27

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84760>

NEO-LİBERALİZMİN MİLLİ GELİRDEKİ EMEK PAYINA ETKİLERİ

Ersan Bocutoğlu¹

ÖZET

1980 başlarında ortaya çıkan küreselleşme, takiben ana akım iktisatta standart paradigma haline gelen neo-liberalizm ve küresel finansallaşmanın, küresel ölçekte olmak üzere, gelirin yeniden dağılımına yol açtığını ortaya koyan zengin bir literatür bulunmaktadır. Kökünü Smithçi-Ricardocu gelenekten alan neo-liberal paradigmaya göre, emek ve sermaye arasında açık bir çıkar çatışması vardır ve son tahlilde karların yükselmesi emeğin milli gelirden aldığı payın düşmesi ile sağlanabilir. Kapitalist dünyanın özellikle son otuz yılda yüz yüze kaldığı iktisadi ve finansal krizler, bu çatışmayı derinleştirmiş ve gelirin yeniden dağılımına yol açmıştır. Bu makalenin amacı yaklaşık son otuz yılda, neo-liberal politikaların seçilmiş bazı OECD ülkelerinde milli gelir içindeki emek geliri payına etkilerini incelemektir. Bulgular, neo-liberalizmin seçilmiş bazı OECD ülkelerinde milli gelir içindeki emek geliri paylarının düşmesine ve gelirin emek faktörünün aleyhine olmak üzere yeniden dağıtılmasına yol açtığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Neo-Liberalizm, Washington Uzlaşması, Emek Payı, Gelir Dağılımı

¹Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Eposta:ebocutoglu@ktu.edu.tr

IMPACT OF NEO-LIBERALISM ON LABOR SHARE IN NATIONAL INCOME

Ersan Bocutoğlu

ABSTRACT

There is a considerable amount of literature which points out the fact that globalization appeared at the beginning of 1980s, following neo-liberalism that had become standard paradigm in mainstream economics and financial globalization give way to redistribution of income globally. According to neo-liberal paradigm that takes its root out of Smithian and Ricardian tradition, there is a solid conflict of interests between labor and capital, and in the final analysis an increase in profit can only be realized with a fall in wage. The economic and financial crises that capitalist world has faced for last thirty years have deepened the so-called conflict and have redistributed income. The aim of this paper is to investigate the impact of neo-liberal policies on the labor share in national income in selected OECD countries. Evidence suggests that neo-liberalism has made the labor share in national income fall and redistributed income at the expense of labor income in the selected OECD countries.

Keywords: Neo-Liberalism, Washington Consensus, Labor Share, Income Distribution

1. GİRİŞ

Neo-liberal politikalarla birlikte yaklaşık son otuz yıldır küresel dünyanın yüz yüze kaldığı istihdamsız büyüme, işçi sendikalarının örgütlenme ve toplu pazarlık gücünün zayıflaması ve bu iki faktörün kaçınılmaz sonucu olarak da milli gelir içinde emek payında ortaya çıkan düşüşler, yeni yüzyılın başında işçi-işveren ilişkileri sisteminin gözden geçirilmesini gerekli hale getirmiş bulunuyor. Emek ve sermaye, buradan da ücret ve kar arasında temel bir çıkar çatışması kabulünden hareket eden Smithçi-Ricardocu gelenek, neo-liberal iktisat paradigmasının temelini oluşturuyor.

Yeni yüzyılın başında Lakatosçu bir bilimsel araştırma programı; emek kavramının daha geniş ölçekte tanımlanmasını ve yaşamasından sadece işverenin sorumlu olduğu bir firma ortamında, çıkarları birbiriyle çatışan işçi-işveren temelini esas alan bir çalışma anlayışına karşı, yaşamasından işveren ve işçinin birlikte sorumlu olduğu ve kararların şeffaf bilançolara dayanarak alındığı bir firma ortamında, işçi-işveren çıkar uyumunu esas alan bir çalışma anlayışının geliştirilmesini gündemine almalıdır. Küreselleşmenin yol açtığı öldürücü rekabet, her ne kadar ekonomik sistemdeki zayıf performansa sahip firmaların ayıklanmasına ve Schumpeterci anlamda yol açtığı yaratıcı yıkım (*creative destruction*) aracılığıyla sistemin dinamik kalmasına imkan veriyor ise de, işgücünün iktisadi konumunu zayıflatıcı ve emek faktörünün milli gelir içindeki payını azaltıcı bir rol de oynuyor.

Kökü 1930'lara kadar gitmekle birlikte, son otuz yıldaki kullanımı ile neo-liberalizm, fiyat kontrollerinin ortadan kaldırılmasını, sermaye piyasalarının deregüle edilmesini, ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasını, özelleştirmeler aracılığıyla ekonomideki kamu etkisinin azaltılmasını hedef alan reform politikalarını nitelemektedir. İdeoloji olarak ta devlet fonksiyonlarının "minimal devlete" indirgendiği bir özgürlük anlayışını temsil etmekte ve ana akım neo-klasik iktisat ve Washington Konsensüsü ile yakından ilişkili bulunmaktadır (Boas ve Gans-Morse, 2009, ss. 137-161).

Bu makalede neo-liberalizmin, yaklaşık olarak son otuz yılda seçilmiş bazı OECD ülkelerinde milli gelir içindeki emek paylarına etkisi incelenmektedir. Çalışma esas itibarıyla Hein'in (2011) "*Redistribution, Global Imbalances and the Financial and Economic Crisis: The Case for a Keynesian New Deal*", ILO'nun (2013) Global Wage Report 2012/2013: Wages and Equitable Growth ile Atkinson, Piketty, ve Saez'in (2011) "*Top Incomes in the Long Run of History*" adlı eserlerine dayanmaktadır. Çalışma, bu alanda yapılan araştırmaların can alıcı noktalarını özetleyerek, Türkiye'deki araştırmacılar, politika yapıcılar ve

işçi sendikası mensupları nezdinde, işçi sendikacılığının pazarlık gücünü ve emeğin iktisadi durumunu zayıflatan küresel trendlere dikkat çekmeye niyetlenmekte ve bunun dışında akademik bir iddia taşımamaktadır.

Makalede ilk olarak Washington Uzlaşması ve uzlaşmanın neo-liberal bir ideolojiye dönüşme süreci ele alınmakta, neo-liberal paradigmada kapitalizmin iki büyüme modeli karşılaştırılmakta, daha sonra sırasıyla neo-liberalizmin emek geliri paylarını etkileme mekanizmaları, neo-liberalizm ve en yüksek gelir dilimi payındaki gelişmeler, emek geliri payı, gelir dağılımı ve emek payının azalma nedenleri üzerine düşünceler ile işçi sendikalarını ve emek geliri paylarını zayıflatan küresel etkenler incelenmektedir.

Çalışmanın sonunda ulaşılan sonuçlar özetlenmektedir.

2. WASHINGTON UZLAŞMASININ GENİŞLETİLMESİ VE NEO-LİBERAL İKTİSAT İDEOLOJİSİ

SSCB'nin dağılmasından sonra, tek kutuplu hale dönüşen dünyada ABD hakim bir güç olarak (*Pax Americana*) ortaya çıkmıştır. Söz konusu dağılmanın aynı zamanda ana akım dışı iktisadın Marxçı sosyalist temellerinin çökmesi anlamına gelmesi ve Çin'in de ekonomisini yeni bir kapitalizm türü içinde tanımlaması sonucunda, ana akım dışı iktisadın Marxçı sosyalist türü yıkıma uğramıştır.

Washington Uzlaşması, 1989 yılında henüz SSCB dağılmadan önce, ABD'li iktisatçı John Williamson'un adını koyduğu (Williamson, 1999, s.1) on adet politikadan oluşan pakete verilen isimdir. Bu politikalar; iktisadi krize düşmüş gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini düzlüğe çıkarmaları amacıyla IMF, Dünya Bankası ve ABD Hazine Bakanlığı tarafından önerilen standart bir reçetedir ve aşağıdaki hususları ihtiva eder:

1. Büyük bütçe açıklarına yol açmayan maliye politikası,
2. Kamu harcamalarının sübvansiyonlardan arınması ve eğitim, sağlık ve alt yapı yatırımlarına yönlendirilmesi,
3. Vergi tabanının genişletilmesi ve vergi oranlarının düşürülmesi,
4. Faiz oranlarının, reel anlamda pozitif ve ılımlı olacak şekilde, piyasa tarafından belirlenmesi,
5. Döviz kurlarının rekabetçi hale getirilmesi,
6. Miktar kısıtlamalarının kaldırılması, ithalatın liberalleştirilmesi yoluyla dış ticaretin serbestleştirilmesi ve ekonominin düşük ve birörnek dış ticaret tarifeleriyle korunması,
7. Ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişinin özendirilmesi,

8. Kamu işletmelerinin özelleştirilmesi,
9. Deregülasyon (yani güvenlik, çevre ve tüketimin korunması ile finansal kurumların güvenilirliğinin artırılması alanları dışındaki regülasyonların (düzenlemelerin) ortadan kaldırılması),
10. Mülkiyet haklarının yasal korumaya alınması.

Bu politikaları öneren kurumların ABD Hazine Bakanlığı ve ABD Merkez Bankası gibi ABD ekonomisine, IMF ve Dünya Bankası gibi dünya ekonomisine yön veren kurumlar olduğu ve ABD'nin IMF ve Dünya bankası üzerindeki nüfuzu göz önüne alındığında, Washington Uzlaşmasının bir ABD reçetesi olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

SSCB'nin dağılmasından sonra *Washington Uzlaşması* adı verilen bu ana akım reçete, giderek Pax Americana'nın ideolojik rehberi haline dönüştürülmüş ve ana akım iktisadın neo-liberal türü ideolojik bir karakter kazanmıştır.

SSCB'nin dağılmasından sonra Washington Uzlaşmasına iki yeni ek yapılmıştır. Bunlardan ilki sermayenin serbest dolaşımını esas alan finansal küreselleşmedir (*financial globalisation*). Uzlaşmanın kapsadığı yukarıda verilen 7 numaralı politika önerisi, ülkelere doğrudan yabancı sermaye girişinin (fiziki yatırımların) özendirilmesi başlığı altında verilmektedir. John Williamson, sermayenin serbest dolaşımını eleştiren birisi olmasına rağmen, uzlaşma zaman içinde *finansal sermayenin* serbest dolaşımını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. İkinci olarak da çok partili demokrasi Washington Uzlaşmasına eklenmiştir. SSCB'nin bulunmadığı bir dünyada, Washington Uzlaşması, *Demokrasi, Piyasa Ekonomisi ve Küreselleşme* şeklinde özetleyebileceğimiz bir *motto* haline gelmiştir. Piyasa ekonomisi ana akım iktisadın temelini oluşturduğu için, ABD önderliğindeki Anglo-Sakson dünyasının, ana akım iktisad² ideolojik bir hakimiyet aracına dönüştürdüğü ileri sürülebilir (Bocutoğlu, 2012, s. x-xi).

3. NEO-LİBERALİZM VE İKİ KAPİTALİST BÜYÜME MODELİ

Şahsi gelir dağılımında eşitsizliğin arttığı ve 1980 başlarından beri süregelen neo-liberal finansallaşma ve küreselleşme ile birlikte emek geliri paylarının düştüğü bir ortamda, finansallaşmış iki tür kapitalizm modeli ortaya çıktı. Birbirini tamamlayıcı niteliğe sahip olan bu iki kapitalizm türü, dünya eko-

² Ana akım iktisat, piyasa ekonomisine dayalı Anglo-Amerikan iktisadi düşüncesini kapsamaktadır. Ana akım iktisat başlığı altında Klasik, Marjinalist, Neo Klasik, Ortodoks Keynesçi, Paracı, Yeni Klasik, Yeni Klasik Reel Konjonktür Teorisi ve Yeni Keynesçi iktisat teorileri yer almaktadır (Bocutoğlu, 2012, s. vii). Neo-Liberalizmin kökleri ana akım iktisada dayanmaktadır.

nomisinde ve bölgesel seviyede de Euro bölgesinde cari dengesizliklerin artmasına sebep oldu. Bu iki kapitalist büyüme modeli ve sonuçları aşağıda özetlenmektedir (Hein, 2011, ss. 58-64).

Bir yanda *Borca Dayalı Tüketim Modeli* (A Modeli) yer alırken, öte yanda da bu modelin, küresel ve Euro alanındaki tamamlayıcı parçası olarak *İhracata Dayalı Merkantilizm Modeli* (B Modeli) geliştirildi. A Modelinde, borçla finanse edilen tüketim harcamaları toplam talebi arttırmakta, milli gelir içindeki zaten düşük seviyede bulunan emek geliri payını düşürmek suretiyle kar oranlarını yükseltmekte ve reel yatırımları durgunlaştırmaktadır. B Modelinde ise, ihracat yoluyla sağlanan dış ticaret fazlası toplam talebin düşmesini engellemekte ve bu yolla kar edilebilecek bir ekonomik ortam hazırlamaktadır. Bu iki modelin ortaya çıkardığı sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1. 2000 yılı başlarındaki resesyonda, Yunanistan, İrlanda, İspanya, İngiltere ve ABD’de A Modeli izlenmektedir. Bu ekonomilerde söz konusu dönemde, konut fiyatlarında ve/veya servet-gelir oranlarında dikkate değer yükselişler ortaya çıkmıştır. Finansal piyasaların liberalleştirilmesi ve kredi verme standartlarının düşürülmesi ile birlikte ortaya çıkan, halkın kağıt üzerindeki (*notional*) servetindeki artışlar, tüketim harcamalarının yükselmesine, buradan da iç talebin patlamasına yol açmıştır. Bu durum B Modelini izleyen ülkelerle kıyaslandığında, nispi olarak daha yüksek reel GSYİH artışı doğurmakla birlikte, hanehalkının gelirini aşan seviyelerde borçlanması, ((hanehalkı borcu - hanehalkı geliri/nominal GSYİH) oranının negatif olarak yükselmesi, yani negatif hane halkı finansal dengesi) ile sonuçlanmıştır. İngiltere istisna edilirse, bütün olarak ele alındığında özel sektörün negatif finansal denge verdiği, yani ((özel sektör borçları - özel sektör geliri/nominal GSYİH) oranının negatif olarak arttığı), buna karşılık özel sektörün sadece kurumsal şirketler alt sektörü ele alındığında, İspanya hariç, pozitif finansal denge verdiği, yani ((kurumsal şirketler borçları - kurumsal şirketler gelirleri / nominal GSYİH) oranının pozitif olarak arttığı), görülmektedir. Kapsanan bütün ülkelerde, değişen derecelerde olmak üzere, kamu sektörü negatif finansal denge vermiş, yani ((kamu sektörü borcu - kamu sektörü geliri/nominal GSYİH) oranı) negatif olarak artmıştır. Negatif artış Yunanistan, İngiltere ve ABD’de ciddi; İrlanda ve İspanya’da ise marjinal seviyededir. Toplam yurtiçi harcamalar milli geliri aştığı için, bu ülkeler cari açık vermiş, bir başka ifade ile A Modelini seçen ülkelerde, istisnasız olarak, dış alem sektörünün finansal dengesi (dış alem sektörünün söz konusu ülkelere alacakları - söz konusu ülkelerin milli geliri / nominal GSYİH oranı) pozitif olmuştur. Özellikle Yunanistan, İspanya ve ABD ekonomileri, ülkelere

yabancı finansal kaynak girişine bağımlı hale düşmüşlerdir. A Modeli ülkelerinde ortaya çıkan güçlü iç talep büyümesi, dış talebin pozitif olduğu İrlanda dışında, mal ve hizmetler dengesinde açığı arttırıcı bir rol oynamıştır. Bu guruptaki Euro Bölgesi ülkelerinde, birim emek maliyeti artışının ortalamasının üzerinde seyretmesi, Euro'nun nominal değer kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan enflasyon ve buradan yerli üreticileri için rekabet gücünün kaybolması mal ve hizmetler dengesindeki açığın önde gelen belirleyicileridir. İngiltere ve ABD 2000'li yıllardaki resesyonda rekabet güçlerini arttırmayı başarmış olmakla birlikte, daha önceki konjonktür hareketleri ile karşılaştırıldığında cari açıklarındaki artışın önüne geçememişlerdir. Özetle Model A ülkeleri, 2000 yılı başlarından 2008 yılına kadar süren dönemde, borçlanma yoluyla dünya toplam talebinin motoru olmuşlardır.

2. 2000 yılı başlarındaki resesyonda B Modelini izleyen ülkeler Avusturya, Belçika, Çin, Almanya, Japonya, Hollanda ve İsveç'tir. Bu ülkelerin ortak özelliği mal ve hizmetler hesabında fazla vermeleri, bir başka ifade ile dış alem sektörünün finansal dengesinin açık vermesidir. Bu ülkelerden Belçika, Hollanda ve İsveç'te servet-gelir oranlarında ve/veya konut fiyatlarında önemli artışlar varken; Avusturya, Çin, Almanya ve Japonya'da herhangi bir artış söz konusu değildir. Nominal GSYİH'nın oranı olarak Hanehalkının finansal dengesi daima pozitif artış göstermekte, yani fazla vermektedir. Özel sektörün nominal GSYİH'nın oranı olarak finansal dengesi, gruptaki her ülke için güçlü bir şekilde pozitif olup, fazla vermektedir. Özel tüketim harcamaları ve iç talebin büyümeye katkısı Avusturya, Belçika, Hollanda ve İsveç'te son derece ılımlı; Almanya ve Japonya'da son derece zayıftır. Bu ülkelerden sadece Belçika'da dış talebin büyümeye katkısı ihmal edilebilir seviyededir. Bu ülkelerde mal ve hizmetler hesabında ortaya çıkan fazlanın kaynakları; her ülke için geçerli olmak üzere zayıf iç talep, düşük birim emek maliyeti artışı, düşük enflasyon, bunlara ilave olarak Japonya için geçerli olmak üzere Japon Yeninin nominal değer kaybetmesidir. Japonya ve İsveç fiyatta rekabet gücünü arttırmayı kesinlikle başarmış iki ülkedir. Bu nedenle B Modelini benimseyen ülkelerin, A Modelini benimseyen ülkeler tarafından yönlendirilen dünya talep seviyesindeki artıştan büyük faydalar sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte B Modeline bağlı kalmanın da bir maliyeti vardır: İsveç ve Çin hariç tutulursa, B Modeli ülkelerindeki GSYİH büyümesi, A Modeli ülkelerindeki GSYİH büyümesinin oldukça altında seyretmiş ve özellikle daha kapalı büyük Alman ve Japon ekonomileri; Avusturya, Belçika ve Hollanda gibi daha açık ve daha küçük ekonomilerden daha düşük bir büyüme performans sergilemiştir.

3. Küresel finansallaşma ve düşük ücret gelirleri ile gelirin emek aleyhine olmak üzere yeniden dağılımına karşılık, 2000 yılı başlarındaki devrevi/konjonktürel hareketlerde, milli, bölgesel (Euro alanı) ve küresel düzeyde son derece kırılgan bir kümelenme orta çıkmıştır. Dinamik A Modelini kullanan ABD ve diğer bazı ülkeler; hanehalkının borç-gelir oranını yükseltme (yani borç alma) istekliliği ve kabiliyeti, özellikle yükselen konut fiyatları, kredilerin kaldırılması ve/veya daha gevşek kredi verilebilirlik standartlarının yaygınlaştırılması gibi etkenler aracılığıyla milli servetlerini sürekli olarak attırmış ve bu faktörlerin getirdiği finansal kırılganlıkla yüz yüze kalmaya mahkum olmuştur. A Modeli ülkeleri aynı zamanda, B Modeli ülkelerinin cari fazla vermesine ve böylece A Modeli ülkelerdeki cari açığı finanse etmek üzere kredi vermeye isteklilik derecesine de bağımlı duruma düştü. Tersten bakıldığında, yavaş büyüyen veya durgunlaşan B Modeli ülkelerinin iktisadi büyüme oranları, dış talep seviyesine ve kendi ihracat pazarlarının dinamik büyümesine bağımlı olduğu için, A Modeli ülkelerinin borç almaya istekliliklerine ve kabiliyetlerine bağımlı hale geldi. 2007 yılında ABD’de eşik-altı (*subprime*) konut kredileri piyasasının çökmesiyle birlikte A modelinin de çökmesi, sadece A Modeli ülkelerini etkilemekle kalmadı fakat aynı zamanda B Modeli ülkelerinin ekonomilerine de yansdı. B Modeli ülkeleri bir yandan krizde kendi ihracat pazarları çöküp, ciddi bir toplam talep yetersizliği sorunu ile karşı karşıya kalırken, öte yandan da finansal piyasalar tarafından zehirlendiler. Çünkü cari fazlalarının A Modeli ülkelerin riskli ve çökmekte olan finansal piyasalarına yöneltilmesi durumunda, söz konusu finansal yatırımlar aşırı derecede değer kaybetme riski ile yüz yüze gelebilirdi. 2007 Küresel Finansal Krizinde bu iki tür aktarım kanalı da devreye girdi. 2009 yılında durgunlaşan B Modeli ülkelerinden Almanya %-5.0 ve Japonya %-5.2’lik büyüme hızlarıyla, A Modelini izleyen ve krizin çıktığı ülke olan ABD’nin % -2.4’lük büyüme hızı ile karşılaştırıldığında krizden daha fazla etkilendiler. A Modeli ülkelerinin de kendi içlerinde krizden eşit derecede etkilendiği söylenemez. Kendi öz parası ile borç senedi çıkarabilme konumunda bulunan ABD’de, sadece finansal ve iktisadi krizler ortaya çıkarken; başta Yunanistan olmak üzere diğer bazı ülkelerde finansal ve iktisadi krizlerin yanında kamu borcu krizi ve adına 2010 Euro Krizi de denen bir para krizi baş gösterdi.

4. NEO-LİBERALİZMİN EMEK GELİRİ PAYINI ETKİLEME MEKANİZMALARI

1980 yılı başından beri süregelen neo-liberal dönem ve belli başlı OECD ülkelerinde ortaya çıkan, finans hakimiyetindeki kapitalizm, kitlesel bir yeniden gelir

dağılımı olgusu ile birlikte kendini gösterdi. Fonksiyonel gelir dağılımı açısından bakıldığında, geniş tanımlı sermaye gelirlerinin lehine ve emek gelirlerinin aleyhine olmak üzere gelirin yeniden dağıtıldığı görülmektedir. Finansallaşma ve neo-liberalizm, milli gelir içindeki doğrudan emek payı üzerinde başlıca üç kanaldan olumsuz etki yapmış bulunuyor (Hein, (2010), s. 53-54):

1. İlk olarak ekonomilerin sektörel bileşenleri, yüksek kar marjına sahip finansal şirketler sektörü lehine ve finansal olmayan şirketler sektörü ile düşük veya sıfır karlı kamu sektörü aleyhine olmak üzere yeniden yapılandı. Finansal şirketler sektörü, iktisadi ağırlık itibariyle reel sektörün önüne geçti.

2. İkinci olarak finansal şirketler sektöründeki özellikle tepe yöneticilerinin kazançları, faiz ödemeleri ve hisse senedi sahipleri tarafından finansal olmayan şirketler sektörü üzerine empoze edilen karlar, sabit maliyetleri yükseltmiştir. Bu durum eksik rekabet piyasalarında faaliyet gösteren firmaların, doğrudan emek maliyetleri üzerine koydukları *mark up*'ların yükselmesine yol açmıştır. Ayrıca "mark up fiyatları", tanım gereği, sabit maliyetleri ve karı kapsamak zorunda olduğu için, yüksek kar talebi, emek geliri payının düşmesi ile sonuçlanmıştır.

3. Üçüncü olarak, işçilerin ve işçi sendikalarının toplu sözleşmelerdeki pazarlık güçleri, hisse senedi sahiplerinin benimsediği değerler sistemi (her ne bahasına olursa olsun yüksek kar güdüsü ve talebi) ve şirket tepe yöneticilerinin kısa dönemi hedef alan kısa görüşlü vizyonları tarafından zayıflatılmıştır. Bu gelişme de, işçi sendikalarının zayıfladığı bir ortamda, işçi sendikalarının nispeten daha güçlü olduğu finans dışı sektörler ve kamu sektörü ile karşılaştırıldığında, finansal sektörün daha itibarlı konuma geçmesine yol açmıştır. Aynı zamanda finans ve ticaretin küreselleşmesi ile birlikte liberalleşmenin reel sektörde emek maliyetlerinin düşürülmesi yönünde oluşturduğu tehdit, bir yandan işgücü piyasalarının deregüle olmasına (sendikası bir çalışma sistemi-ne) öte yandan da kamunun toplam talep politikaları ile ekonomiyi düzenleme fonksiyonlarının zayıflamasına (maliye politikalarının terkine) yol açmıştır.

5. NEO-LİBERALİZM VE EN YÜKSEK GELİR DİLİMİ PAYINDAKİ GELİŞMELER

ABD'de 1980 yılı başından beri milli gelir içindeki tepe gelir sahiplerinin payı hatırı sayılır seviyede artmıştır. Atkinson, Piketty ve Saez'in 11 ülkeyi (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Japonya ve İsveç) kapsayan ve vergi ve transfer ödemelerinden önce ele geçen piyasa gelirinin dağılımı üzerine yoğunlaştıkları çalışmalarında, söz konusu

ülkelerin en tepedeki %1'lik gelir diliminde yer alan nüfusun, milli gelirden aldığı payların gelişimini incelemişlerdir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir (Hein, 2011, ss. 56-58):

1. ABD ve İngiltere'de 1980 yılından beri en tepedeki % 1'lik gelir diliminde yer alan nüfusun milli gelirden aldığı payda adeta bir patlama meydana gelmiştir. Hiç tereddüt etmeden söylenebilir ki, bu iki ülkenin tepe gelir sahipleri, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte düşme eğilimine giren milli gelir paylarını, 1980 yılını takip eden neo-liberal küreselleşme ile birlikte neredeyse geçen yüzyılın ilk yarısındaki yüksek seviyelerine tekrar taşımışlardır. *Küreselleşme sürecinden en fazla kazançlı çıkan kesim ABD ve İngiltere'de en tepede yer alan %1'lik dilimdeki nüfustur.* Küreselleşme sürecini ABD ve İngiltere önderliğindeki Anglo-sakson dünyasının planladığını akılda tutmakta yarar olabilir.

2. Fransa, Almanya, İtalya, İrlanda, Japonya, Hollanda, Portekiz, İspanya ve İsveç'te en tepedeki %1'lik grubun milli gelirden aldıkları paylar kabaca sabit kalmakla birlikte, küresel neo-liberal dönemde az da olsa artma göstermiş fakat asla İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemdeki yüksek seviyelerine ulaşamamıştır.

3. Almanya'nın en tepedeki %1'lik grubunun payındaki artış, diğer 10 ülkenin payından hatırı sayılır derecede yüksektir. Nitekim %1'lik dilimin payındaki artışta, ABD Almanya'yı 1980'lerin sonuna doğru, İngiltere de Almanya'yı 1990'ların ortalarında geçebilmiştir.

4. ABD'de en tepedeki %1'lik grubun milli gelir payındaki artış, esasen özel şirketler, ortaklıklar ve benzerlerinden sağlanan karlar gibi işletme gelirlerindeki artışlar ile ücretler ve maaşlar, ikramiyeler, hisse senedi opsiyon hakkı ve emeklilikler dahil tepe kazançlarındaki artışlardan kaynaklanırken, en tepedeki %1'lik grup içindeki faiz, kar payları, patent/telif ücretleri ve benzeri sermaye gelirlerinin payı kabaca aynı kalmıştır. Şirketlerin tepe yönetiminde yer alan ve *çalışan zenginlerin* kazançları, 1980'lerin başından 2006 yılına kadar geçen dönemde, ABD'deki gelir dağılımı eşitsizliğinin en önemli belirleyicisidir.

5. Milli gelir muhasebesinde tepe yöneticileri (finansal şirketlerin yöneticileri) de işçi sayıldığı ve tepe yöneticilerin kazançları milli gelirdeki ücret payı içine katıldığı için, 1980 yılından beri süregelen neo-liberal finansallaşma ve küreselleşme döneminde milli gelir içindeki ücret payı düşüşlerini telafi etmiş olmaktadır. Tepe yöneticileri gelirlerinin emek payından çıkarıl-

ması durumunda, ortalama işçinin milli gelirden aldığı paydaki düşüş daha da belirginleşecektir.

6. EMEK GELİRİ PAYI, GELİR DAĞILIMI VE EMEK PAYININ AZALMA NEDENLERİ

6.1.1980-2008 Döneminde Emek Geliri Payındaki Değişmeler

Tablo 1’de, neo-liberal dönemde seçilmiş bazı OECD ülkelerinde, cari faktör maliyetine göre hesaplanmış GSYİH içinde emek geliri paylarının değişimi verilmektedir.

Tablo 1: Seçilmiş Bazı OECD Ülkelerinde, Cari Faktör Maliyetine Göre Hesaplanmış GSYİH İçinde Emek Geliri Paylarının Değişimi (%)

ÜLKELER	KD1 E1980-E1990	KD2 E1990-E2000	KD3 E2000-2008	DEĞİŞİM (3-1)
Avusturya	75.66	70.74	65.20	-10.46
Belçika	70.63	70.74	69.16	-1.47
Fransa	71.44	66.88	65.91	-5.53
Almanya	67.11	66.04	63.34	-3.77
Yunanistan(a)	67.26	62.00	60.60	-6.66
İrlanda	70.34	60.90	55.72	-14.61
İtalya	68.74	67.21	65.57	-3.14
Japonya(a)	72.38	70.47	65.75	-6.64
Hollanda	68.74	67.21	65.57	-3.17
Portekiz	65.73	70.60	71.10	5.37
İspanya	68.32	66.13	62.41	-5.91
İsveç	71.65	67.04	69.16	-2.48
İngiltere	72.79	71.99	70.67	-2.12
ABD	68.20	67.12	65.79	-2.41

Kaynak: Hein, (2010), s.53

1. KD1, KD2 ve KD3, sırasıyla Konjonktür Dalgası, 1, 2 ve 3 anlamına gelmektedir.
2. E1980, Erken 1980 demektir. Diğer E’ler de aynı mantıkla okunmalıdır.
3. Koyu renk (bold) yazılan rakamlar, GSYİH içindeki emek geliri payının arttığını göstermektedir.
4. (a) İşareti bulunan ülkelerde veriler, KD1, KD2 ve KD3 dönemlerine uyacak şekilde düzenlenmiştir.

Görüleceği üzere veriler KD1, KD2 ve KD3 olmak üzere üç konjonktür dalgasına dönemine göre düzenlenmiştir. KD1 dönemi erken 1980-erken 1990 aralığını, KD2 dönemi erken 1990-erken 2000 aralığını ve nihayet KD3 dönemi erken 2000-erken 2008 aralığını kapsamaktadır.

Tablonun incelenmesinden de anlaşılabileceği gibi; KD1, KD2 ve KD3 dönemlerinin tamamında, Portekiz istisna olmak üzere, ortalama olarak GSYİH

içindeki emek gelir payları seçilmiş OECD ülkelerinde düşüş göstermiştir. Avusturya ve İrlanda'da düşüş %10'dan; Fransa, Yunanistan, Japonya ve İspanya'da %5'ten fazla iken, ABD, Belçika, Almanya, İtalya, Hollanda, İsveç ve İngiltere'de %5'ten azdır.

6.2.1970-2000 Döneminde Gelir Dağılımındaki Değişmeler

Tablo 2'de seçilmiş bazı OECD ülkelerinde vergilerden önce ve vergilerden sonra GİNİ katsayıları verilmiştir. 1980 ortalarından 2000 ortalarına kadar geçen dönemde, tabloda yer alan seçilmiş OECD ülkelerinin şahsi gelir dağılımında, artan bir eşitsizliğin ortaya çıktığı gözlenmektedir.

Tablo 2: Seçilmiş Bazı OECD Ülkelerinde Vergilerden Önce ve Vergilerden Sonra GİNİ Katsayıları / **Vergilerden Önce GİNİ Katsayıları**

ÜLKELER	0-1970	0-1980	1990	0-1990	2000	0-2000	FARK%
Avusturya	-	-	-	-	-	0.43	-
Belçika	-	0.45	-	0.47	0.46	0.49	8.89
Fransa	-	0.52	0.51	0.48	0.50	0.48	-7.69
Almanya	-	0.44	0.42	0.46	0.48	0.51	15.91
Yunanistan	-	-	-	-	-	-	-
İrlanda	-	-	-	-	0.43	0.42	-
İtalya	-	0.42	0.44	0.51	0.52	0.56	33.33
Japonya	-	0.35	-	0.40	0.43	0.44	25.71
Hollanda	0.42	0.47	0.47	0.48	0.42	0.42	-10.64
Portekiz	0.46	-	0.44	0.49	0.48	0.54	17.39(a)
İspanya	-	-	-	-	-	-	-
İsveç	0.39	0.40	0.41	0.44	0.45	0.43	7.50
İngiltere	0.36	0.44	0.46	0.48	0.48	0.46	4.55
ABD	0.37	0.40	0.42	0.45	0.45	0.46	15.00

Vergilerden Sonra GİNİ Katsayıları

ÜLKELER	0-1970	0-1980	1990	0-1990	2000	0-2000	FARK%
Avusturya	-	0.24	-	0.24	0.25	0.27	12.50
Belçika	-	0.27	-	0.29	0.29	0.27	0.00
Fransa	-	0.31	0.30	0.28	0.28	0.28	-9.68
Almanya	-	0.26	0.26	0.27	0.27	0.30	15.38
Yunanistan	0.41	0.34	-	0.34	0.34	0.32	-5.88
İrlanda	-	0.33	-	0.32	0.30	0.33	0.00
İtalya	-	0.31	0.30	0.35	0.34	0.35	12.90
Japonya	-	0.30	-	0.32	0.34	0.32	6.67
Hollanda	0.25	0.26	0.28	0.28	0.28	0.27	3.85
Portekiz	0.35	-	0.33	0.36	0.36	0.38	8.57(a)
İspanya	-	0.37	0.34	0.34	0.34	0.32	-13.51
İsveç	0.21	0.20	0.21	0.21	0.24	0.23	15.00
İngiltere	0.28	0.33	0.37	0.35	0.37	0.34	3,03
ABD	0.32	0.34	0.35	0.36	0.36	0.38	11.76

Kaynak: Hein, (2010), s.56

1. O-1970, 1970 yılı ortası anlamına gelmektedir. Diğer O'lar da aynı mantıkla okunmalıdır.
2. FARK%, (O-2000 – O-1980/ O-1980) formülü ile hesaplanmaktadır.
3. (-) işareti, veri yok anlamına gelmektedir.
4. FARK% sütunundaki eksi işaretli rakamlar gelir dağılımının iyileştiğini, artı işaretli rakamlar ise gelir dağılımının bozulduğunu göstermektedir.
5. (a) işareti bulunan ülkelerde FARK%, (O-2000 – O-1970/ O-1970) formülü ile hesaplanmaktadır.

Tablo 2'de, Fransa ve Hollanda istisna olmak üzere, vergilerden önce GİNİ katsayıları³ artan eşitsizlik bulgusunu doğrulamaktadır. Bazı ülkelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğindeki artış son derece belirgin olup, Almanya, İtalya, Japonya, Portekiz ve ABD'de GİNİ katsayıları %15 veya daha fazla artış göstermektedir.

Vergilerden sonra GİNİ katsayıları esas alındığında -ki bu durumda devlet vergiler ve sosyal politikalar aracılığıyla gelir dağılımı eşitsizliğine müdahale etmektedir- Belçika, Fransa, Yunanistan, İrlanda ve İspanya'nın GİNİ katsayılarında artış görülmemekte, buna karşılık Fransa, Yunanistan ve İspanya'da GİNİ katsayıları önemli oranda düşmektedir. Avusturya, Almanya, İtalya, İsveç ve ABD'de vergilerden sonraki GİNİ katsayılarında %10'dan fazla artış dikkat çekmektedir.

6.3.Emek Geliri Payının Azalma Nedenleri Üzerine Düşünceler

Geçen yüzyılın önemli bir kısmında, milli gelir içindeki emek payının istikrarlı olması, iktisadi büyümenin ispatlanmış bir kabulü olarak değerlendirilmekteydi. Sanayileşmiş ülkeler daha da zenginleşirken, emeğin ve sermayenin toplam gelirleri neredeyse aynı oranda artmış, milli gelirin emek ve sermaye arasındaki dağılımı, küçük dalgalanmalar hariç, uzun refah dönemlerinde neredeyse sabit kalmıştı. Sanki yazılmamış bir yasa, milli gelir içindeki emek ve sermaye paylarını sabitlemiş ve böylece milli gelirin fonksiyonel dağılımı meselesi iktisadi araştırmanın gündeminden düşmüştü. Neo-liberal dönemde bu bulgu tartışmaya açılmış, veri bulunabilen çoğu ülkelerde emeğin milli gelirden aldığı payda bir düşüşün ortaya çıktığı belirlenmiştir. Emek geliri payının azalma nedenleri şöyle sıralanabilir (ILO, 2013, s. 41-51):

³ GİNİ katsayısı, bir ülkede milli gelirin dağılımının eşit olup olmadığını ölçmeye yarayan bir ölçüdür. Katsayı 0 ile 1 arasında değerler alır. GİNİ katsayısındaki artışlar gelir dağılımı eşitsizliğinin artışı anlamına gelir.

OECD verilerine göre, 1990-2009 döneminde 30 sanayileşmiş ülkenin 26'sında milli gelir içindeki emek payı azalmış, milli gelir içindeki medyan emek payı %66.1'den %61.7'ye gerilemiştir. Bu bulgu, ILO 2010/2011 Küresel Ücret Raporunda yer alan ve 1980 yılından beri OECD ülkelerinin çoğunda ücret paylarının düştüğünü gösteren tespitlerle örtüşmektedir. *Milli gelir içindeki emek payının düşmesi küresel bir eğilimi temsil etmektedir.*

1970-2007 döneminde 16 yüksek gelirli ülkenin (*Avusturalya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, İsveç, İngiltere ve ABD*) basit ortalaması dikkate alındığında, emeğin milli gelirden aldığı payın 1970 yılı ortalarında %75'ten, 2007 Küresel Finansal Krizinin hemen öncesinde %65'e düştüğü görülmektedir.

Çin, Kenya, Güney Kore, Meksika ve Türkiye'de milli gelir içindeki emek payının düşme eğilimine girmesi 1980'lerde başlamıştır.

2007 Küresel Finansal Krizi, emek payındaki düşüş eğilimini tersine çevirmekle birlikte, 2009 yılından itibaren düşüş tekrar başlamıştır. Bu durum ücretlerin, kriz dönemlerindeki krizin gidiş yönüne ters (*countercyclical*) hareket etme eğilimi ile yakından ilgilidir. İktisadi kriz dönemlerinde karlarda büyük düşüşler görülürken, ücretlerin milli gelir içindeki payı nispeten daha istikrarlı bir seyir izlemektedir. OECD'nin tespitlerine göre, iktisadi durgunluk dönemlerinde, milli gelir içindeki ücret paylarındaki düşüş durmakta, ekonominin durgunluktan çıkmasıyla birlikte düşüş eğilimi kaldığı yerden devam etmektedir. 2007 Küresel Finansal Krizi ve krizden gevşek çıkış sürecinde de, OECD'nin tespiti yinelenmiştir.

Farklı eğitim ve beceri seviyesine sahip işçiler dikkate alındığında, yukarıda belirlenen ücretlerin milli gelir içindeki payında gözlenen dalgalanma bir örnek (*uniform*) karakter göstermemektedir. Düşük ve orta beceri seviyesine sahip işçilerin milli gelirden aldığı payda ciddi düşüşler mevcuttur. 10 gelişmiş ülkeyi kapsayan bir çalışmada, 1980 başları ile 2005 arasındaki dönemde, düşük beceri seviyesine sahip işçilerin milli gelirden aldığı pay %12 oranında düşerken, yüksek beceri seviyesine sahip işçilerin payı %7 oranında artmıştır. IMF'ye göre, aynı dönemde ABD, Japonya ve Almanya'da niteliksiz işgücünün milli gelirden aldığı pay sırasıyla %15, %15 ve %10 oranında azalırken, lisans ve lisansüstü eğitim alan nitelikli işgücünün payı sırasıyla %7, %2 ve %8 oranında artmıştır. Bu durum işlerin kutuplaşmasına, bir başka ifade ile, düşük ve yüksek beceri gerektiren işlerin çoğalmasına ve orta seviyede beceri gerektiren işlerin azalmasına yol açmaktadır. Düşük beceri gerektiren işlerin çoğalmasının, arz-talep yasasına göre, düşük becerili işçilerin

ücretini arttıracak beklense bile, bu tür işçiler işlerini kolayca orta seviyede eğitim almış daha kalifiye işçilerle terk etmek durumunda kalmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin geliştirdiği Milli Muhasebe Sistemi, medyan ücretin altında ücret alan emeğin milli gelirden aldığı paydaki düşüşü doğru yansıtmamaktadır. En tepedeki %1'lik dilimden ücret alan işçiler hesaplamalardan çıkarıldığında, emeğin milli gelirden aldığı paydaki düşüş daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle İngilizce konuşan ülkelerde, işçi statüsünde bulunan fakat en tepedeki % 1'lik dilimden ücret alan şirketlerin tepe yöneticileri, en yüksek gelir diliminde yer alan sermaye sahipleri ile aynı konumda bulunmakta, maaş ve ücretlerinin yanında primler, ikramiyeler ve hisse senedi opsiyonlarına da sahip olmaktadır. Bu durum değişik derecelerde olmak üzere Japonya, Hollanda, Kanada, İtalya, İspanya ve İngiltere'de gözlenmekte, buna karşılık İsveç, Finlandiya ve Avustralya'da görülmemektedir.

Emeğin milli gelirden aldığı payın düşmesinin aynadaki yansıması, sermayenin milli gelirden aldığı payın artması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sermaye payına kar payı da denmekte ve gayrisafi şirket karlarının GSYİH'ya oranı şeklinde ölçülmektedir. Konuya finansal şirketler ve finansal olmayan şirketler ayırımına dayanarak bakıldığında, finansal şirketlerin sermaye payındaki artış, finansal olmayan şirketlerin sermaye payından daha yüksek seyretmektedir. Gelişmiş ülkelerde, finansal olmayan şirketlerin karları, artan ölçüde kar payı (*dividant*) dağıtımına gitmekte ve dağıtılan kar payı 2007 yılı finansal olmayan şirket karlarının %35'ine tekabül etmektedir. Hisse senedi sahiplerinin, şirket katma değerinden emeğe giden payın azaltılması için şirketler üzerinde ağır baskı yaptığı gözlenmektedir. Bu baskılar bir taraftan şirketlerin yedek akçelerini ve oto finansman kaynaklarını azaltırken (yeni istihdam imkanları doğuracak yatırımları engellerken), öte taraftan da gelir dağılımındaki adaletsizliği arttırmaktadır.

Milli gelir içinde emek payının azalması olgusu, ortalama ücret artış hızı ile emek verimliliği arasındaki artan uyumsuzluk ile at başı gitmektedir. ABD'de saat başına emek verimliliği ile saat başına ücret arasındaki fark, milli gelir içindeki ücret payının azalması ile sonuçlanmaktadır. 1980 yılından beri tarım dışı işletmeler sektöründe saat başına emek verimliliği %85 artarken, saat başına ücret sadece %35 yükselme göstermiştir. Almanya'da son 2011 yılında saat başına emek verimliliği %12.8 artarken, saat başına ücret artışı %0.4 seviyesinde kalmıştır. Özetlemek gerekirse, gelişmiş ekonomilerde 1999 yılından bu yana, ortalama emek verimliliği artışı, reel ortalama ücret artışını, yaklaşık olarak iki kat geçmiştir.

Milli gelir içindeki emek payında gözlemlenen bu düşüş trendi, istihdamın emek yoğun sektörlerden, emek payının düşük olduğu sermaye yoğun sektörlerle (*inter-industry*) doğru kayması ile açıklanmaktadır. Ekonominin geneli için gözlemlenen bu kayma açıklayıcı bir faktör olmakla birlikte, milli gelir içinde emek payının azalmasındaki esas faktörün, endüstrilerin içindeki (*intra-industries*) emek faktörü talebindeki düşüşlerdir. 1990-2007 döneminde en büyük emek faktörü düşüşü finansal aracılık, yüksek ve orta teknoloji imalat sektörlerinde ortaya çıkmış olup, düşük teknoloji imalat ve inşaat sektörlerinde emek talebi düşüşü nispeten daha yavaştır.

Milli gelir içindeki emek payının azalmasında teknolojik değişme, küreselleşme, finansal piyasalar, emek piyasası kurumları ve emeğin pazarlık gücünün azalması önemli roller oynamaktadır. Firmalara yurt içinde ve dışında reel varlıklar yanında finansal varlıklara da yatırım yapma imkanı tanıyan küreselleşme süreci ve finansal piyasaların varlığı, teknolojik değişim ile bir arada değerlendirildiğinde, ilk adımda sendikaların varlığını tehdit etmekte ikinci adımda da kaçınılmaz olarak ta sendikaların pazarlık gücünü sınırlandırmaktadır.

Teknolojik değişimin ana etken olarak ileri sürülmesinin nedeni, sermaye ve yüksek nitelikli işgücü talebini arttırırken, düşük nitelikli işgücü talebini azaltmasıdır. Bu konudaki standart hipotez şudur: Bilgi ve haberleşme teknolojilerinin (ICT) yayılımı üretimde otomasyona, verimlilik artışına ve düşük nitelikli işgücünün elimine edilmesine yol açmaktadır. OECD'ye göre, gelişmiş ekonomilerde 1990-2007 döneminde ortaya çıkan emek payının endüstri içindeki azalışının nedeni %80 oranında teknolojik değişim ve sermaye birikimidir.

Emek payının azalmasında küreselleşme olumsuz bir rol oynamaktadır. Küreselleşme aracılığıyla rekabetin yoğunlaşması ve emek faktörü zengin ülkelerin küresel ekonomiye eklemlenmesi, ücretleri düşüren bir rol oynamaktadır. Ticaretin liberalleşmesi ile keskinleşen rekabet, firmaları daha rasyonel davranmaya itmekte ve bu davranış kalıbı en verimsiz firmaların ortadan kaldırılmasına, ayakta kalan firmalarda da işçi çıkarılmasına yol açmaktadır.

Finansal piyasaların uluslararası seviyede entegrasyonunun, özellikle gelişmiş ekonomilerde emek payının düşüşünde itici güç olduğu düşünülmektedir. 1980'li yıllarda ekonomide, hisse senedi sahipliği değeri ile girişim sermayesi şirketleri, hedge fonları⁴ ve kurumsal yatırımcılık gibi aşırı kazanç

⁴Hedge fonlar, sermayenin ve riskin etkin dağıtımına katkı yapmakta ve finansal piyasalarda likiditenin artmasını sağlamaktadırlar. Fakat, diğer sermaye piyasası kurumları gibi, belirli

elde etmeye odaklanan sistemlere dayanan kurumsal yönetişime (*corporate governance*) doğru yöneliş; firmalar üzerinde kısa dönemde karları arttırma istikametinde baskılar doğurmuştur. Bu yönelim sendikaların toplu pazarlık gücünü zayıflatmıştır. Tepe yöneticileri başta olmak üzere bir grup işçi, finansallaşma sürecinden yarar sağlamıştır. Bu gruba mensup olanların doğrudan ücret talep etmek yerine, emekli sandığı ve diğer sermaye gelirleri cinsinden elde edecekleri kazancın belirli bir yüzdesi karşılığında çalışmaya razı olmaları ve onların bu istikametteki tercihleri, ücret kurumunun aşınmasına yol açmıştır. Tepe yönetiminde bulunan işçilere tanınan bu tür imkanların, ortalama işçiler için söz konusu olmadığını belirtmeye gerek yoktur.

7. SONUÇ

Bu makalenin ulaştığı sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1. 1989 yılında geliştirilen *Washington Uzlaşması* adlı ana akım reçete, SSCB'nin dağılmasından sonra yapılan ilavelerle, *finansal sermayenin* serbest dolaşımını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. SSCB'nin bulunmadığı bir dünyada, Washington Uzlaşması, *Demokrasi, Piyasa Ekonomisi ve Küreselleşme* şeklinde özetleyebileceğimiz bir *motto* haline gelmiştir. ABD önderliğindeki Anglo-Sakson dünyası, ana akım iktisadi neo-liberalizm ile ideolojik bir araca dönüştürmüştür.

2. Borca dayalı tüketim modelini (A modeli) benimseyen kapitalist ülkeler, neo-liberal dönemde, borçlanma yoluyla sağladıkları kaynaklarla beslenen toplam iç talepleri aracılığıyla dünya ekonomisinin motoru oldular. İhracata dayalı merkantilizm modelini (B modeli) benimseyen kapitalist ülkeler, ihracattan sağladıkları ödemeler bilançosu fazlalarını, A modelini benimseyen ülkelere borç vererek, kendi ihracatlarına dış talep oluşturdular. Böylece bu iki kapitalist büyüme modeli arasında bir tür birlikte yaşama

şartlar altında, hedge fonların faaliyetlerine bağlı olarak bazı riskler ortaya çıkabilir. *Hedge fonlardan kaynaklanabilecek sistemik riskler, uluslararası finansal istikrarı bozabilir.* Bu nedenle, hedge fonların finansal piyasalardaki rolü tartışmalara konu olmaktadır. Bu tartışmalar, iki farklı görüş altında toplanabilir. Birinci görüşe göre, hedge fonlar; likiditeyi arttırdıkları, doğru fiyatın oluşmasına katkıda bulundukları, riski aldıkları ve çeşitlendirme imkanı sağladıkları için finansal piyasalarda önemli bir rol oynamaktadırlar ve hedge fonlar, finansal istikrar için bir tehdit oluşturmamaktadır. İkinci görüşe göre, *hedge fonlar; kayıtlı ve şeffaf bir yapıya sahip olmadıkları, bazı piyasalarda çok büyük işlem hacimlerine sahip oldukları ve aşırı kaldıraç kullandıkları için global finansal piyasalarda istikrarsızlığa yol açabilirler ve bu nedenle hedge fonlar, gözetim ve denetim altına alınmalıdır* (Anbar, 2009, s.416).

(*symbiosis*) olgusu ortaya çıktı. Borçlanma imkanlarının azalması veya toplumun borçlanmadan kaçınması ihtimali A modeli ülkelerinin ekonomilerini, dış talebin düşmesi ile ihraç edememe ihtimali de B modeli ülkelerinin ekonomilerini kırılgan hale getirdi. Neo-liberal dönemde A modelini benimseyen ülkeler, B modelini benimseyen ülkelere göre daha yüksek büyüme performansı gerçekleştirdiler. 2007 Küresel Finansal Krizinden B modeli ülkelerinin, A modeli ülkelere göre daha fazla etkilendiği görülmektedir. Bu sonuç tek başına neo-liberal politikalara neden Anglo-Sakson ülkelerinin öncülük ettiğini açıklamaya yardımcı olabilir.

3. Neo-liberalizm; finansal şirketleri finansal olmayan şirketlerin önüne geçirerek reel sektörün önemini azaltmış, hisse senedi sahiplerinin anonim şirket yöneticileri üzerindeki yüksek kar baskısı kurmalarına kapı aralayarak milli gelirin dağılımını kar lehine ve emek aleyhine değiştirmiştir. Yüksek gelir elde eden şirket CEO'larının işçi statüsünde tutulması, milli gelir içinde emek payının gerilemesini gizlemiştir.

4. Neo-liberal uygulamalardan en kazançlı çıkan eden kesim, toplumların %1'lik tepe gelir dilimi olmuştur. A modelini benimseyen ülkeler arasında -neo-liberalizmi *Reaganomics* ve *Thatcherism* aracılığıyla ideolojik etki aracına dönüştüren- ABD ve İngiltere'nin %1'lik gelir diliminde yer alanlar, bütün krizlerden kazançlı çıkarak gelir dağılımı içindeki avantajlı konumlarını korumuşlardır. B modelini benimseyen ülkelere Almanya'da %1'lik gelir diliminin neo-liberal uygulamalardan istifade ettiği görülmektedir. Bütün finansal krizlerden kazançlı çıkmayı başarabilen ABD, İngiltere ve Almanya'daki %1'lik gelir dilimini oluşturan kesimin araştırılması, Lakatosçu anlamda ayrı bir bilimsel araştırma programının konusu olabilir.

5. Neo-liberal dönemde, incelemenin kapsadığı seçilmiş 14 OECD ülkesinde, Portekiz hariç tutulursa, milli gelir içindeki emek geliri payları azalmıştır. Emek gelirlerindeki düşüş; Avusturya ve İrlanda'da %10'dan, Fransa, Yunanistan, Japonya ve İspanya'da %5'ten fazla iken, ABD, Belçika, Almanya, İtalya, Hollanda, İsveç ve İngiltere'de %5'ten azdır. Bununla birlikte ABD'de CEO'ların işçi statüsünde bulunmasının, milli gelirdeki emek payı düşüşlerini gizlediği akılda tutulmalıdır.

6. Neo-liberal dönemde, incelemenin kapsadığı seçilmiş 14 OECD ülkesinde, Fransa ve Hollanda hariç tutulursa, vergilerden önce GİNİ katsayıları artan gelir dağılımı eşitsizliği bulgusunu doğrulamaktadır. Bazı ülkelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğindeki artış son derece belirgin olup, Almanya, İtalya, Japonya, Portekiz ve ABD'de GİNİ katsayıları %15 veya daha fazla artış gös-

termektedir. Vergilerden sonra GİNİ katsayıları esas alındığında -ki bu durumda devlet vergiler ve sosyal politikalar aracılığıyla gelir dağılımı eşitsizliğine müdahale etmektedir- Belçika, Fransa, Yunanistan, İrlanda ve İspanya'nın GİNİ katsayılarında artış görülmemekte, buna karşılık Fransa, Yunanistan ve İspanya'da GİNİ katsayıları önemli oranda düşmektedir. Avusturya, Almanya, İtalya, İsveç ve ABD'de vergilerden sonraki GİNİ katsayılarında %10'dan fazla artış dikkat çekmektedir. Neo-liberal politikaların yükünü emek faktörünün çektiği aşıkardır.

7. Neo-liberal dönemde milli gelir içindeki emek payının azalması küresel bir eğilimi ifade etmektedir. Çin, Kenya, Güney Kore, Meksika ve Türkiye'de milli gelir içindeki emek payının düşme eğilimine girmesi 1980'lerde başlamıştır.

8. Kriz dönemlerinde karlarda önemli düşüşler ortaya çıktığı için, emeğin milli gelir içindeki payı artış göstermektedir. Söz konusu artış geçici bir durum olup krizlerin etkisi geçtikten sonra, emek paylarındaki düşüş süreci tekrar başlamaktadır.

9. Yüksek becerili işler ve düşük becerili işlere dayalı bir iş kümelenmesi ortaya çıkmakta, iki küme arasındaki fark giderek açılmaktadır. Ücretler düşük becerili işlerde düşerken, yüksek becerili işlerde artmaktadır.

10. Üretim teknolojisindeki değişmeler, küreselleşme, finansal sektörün reel sektörü geri plana itmesi, sendikaların zayıflaması ve emeğin pazarlık gücünü kaybetmesi, emeğin milli gelirden aldığı payı azaltan faktörler olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- ANBAR, A., (2009), “*Hedge Fonlar ve Hedge Fonların Finansal Sistem Üzerindeki Etkileri*” Marmara Üniversitesi, İİBF Dergisi, Yıl: 2009, Cilt: XXVI, Sayı: 1.
- ATKINSON, A. B., Piketty, T. ve Saez, E., (2011); “*Top Incomes in the Long Run of History*”, in Journal of Economic Literature, Vol. 49, No. 1.
- BOAS, T.C. ve Gans-Morse, J., (2009), “*Neoliberalism: From New Liberal Philosophy to Anti-Liberal Slogans*”, Studies in Comparative International Development, 44(2).
- BOCUTOĞLU, E., (2013a), Makro İktisat, (9. Baskı), Murathan Yayınevi, Trabzon.
- BOCUTOĞLU, E., (2013b), Karşılaştırmalı Makro iktisat, (6. Baskı), Ekin Yayınevi, Bursa.
- BOCUTOĞLU, E., (2012a), İktisadi Düşünceler Tarihi, (İkinci Baskı), Murathan Yayınevi, Trabzon.
- BOCUTOĞLU, E., (2012b), “*İktisat Teorisinde Emekğin Öyküsü: Değerin Kaynağı Olan Emekten Marjinal Faydanın Türevi Olan Emeye Yolculuk*”, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Sayı 1. Ankara.
- BOCUTOĞLU, E., (2009), “*Krizin Makro İktisadından Makro İktisadın Krizine: Eleştirel Bir Değerlendirme*”, Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 31 Ekim- 1 Kasım 2009, Yalova.
- BOCUTOĞLU, E., Ekinci, A., (2009), “*Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası*”, Maliye Dergisi, Sayı 156, Ankara.
- HEIN, E., (2011), “*Redistribution, Global Imbalances and the Financial and Economic Crisis: The Case for a Keynesian New Deal*”, International Journal of Labour Research, Volume 3: Crisis: Causes and Alternatives, International Labour Office, Washington, DC, USA.
- ILO, (2013), Global Wage Report 2012/2013: Wages and Equitable Growth, 7 December 2012.
- OECD, (2008), ; Employment Outlook 2008, Paris.
- PIKETTY, T., and Saez, E., (2003), “*Income Inequality in the United States, 1913–1998*”, in Quarterly Journal of Economics, Vol. 118, No. 1.
- WILLIAMSON, J., (1999), “*What Should the Bank Think About the Washington Consensus?*”, Paper Prepared to the World Bank’s World Development Report 2000, July 1999.
- WOLFF, E.N. and ZACHARÍAS, A., (2009), “*Household Wealth and the Measurement of Economic Well-being in the United States*”, in Journal of Economic Inequality, Vol. 7, NO. 2.